BİR EĞİTİM SÜRECİ OLARAK GÖRSEL OKURYAZARLIK

Gülbin ZEREN*
Rumiye ARSLAN**

Özet: Kitle iletişim araçlarının aralıksız iletiler yaydığı ve görsel kültürün giderek yükseldiği enformasyon çağında, bireyin çoklu okur yazarlıklarının yanısıra görsel okur yazarlığı da zorunlu hale gelmiştir. Sayısız bildirişim ögeleriyle karşılaşan birey, hem günlük yaşamında hem de eğitim sürecinde algıladığı imge ve görselleri, doğru anlamlandırıp, değerlendirmek durumundadır.

Kuşkusuz, imgelerin süratle akıp geçtiği görsel dünya içinde etkili iletişim kurabilmek, farklı görselleri tanımlayabilmek, yorumlayabilmek için görsel okuryazarlık becerilerine sahip olmak gerekmektedir. Günümüzde düşünme, öğrenme ve imgeler yoluyla kendini ifade edebilme ancak görsel okuryazarlık becerileriyle mümkün olacaktır.

Eğitim sürecinde görsel okuryazarlık; bireyin görsel mesaj oluşturma ve yorumlama yeteneklerini zenginleştiren, aynı zamanda öğrencilerin görsel imgeleri kullanarak okuma ve yazma becerilerinin gelişimini sağlayan yeni eğitim programlarıyla mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Görsel Okuryazarlık, Görsel Algı, Görsel Eğitim

VISUAL LITERACY AS AN EDUCATION PROCESS

Abstract: In the information period where means of mass communication conveys masages continously and where the visual culture is gettig wider day by day, the visual literacy as well as multi-literacy of an individual has become compulsory. An individual who faces with numerous elements of communication transfers has to evaluate and give meanings to perceived visual imageries during both in his daily life and education process. It is doubless for an individual to discribe and interpret the different visuals to construct effective communication in the visual world. In today's world, expressing one's self with thinking, learning and imageies is only possible with the skills of visual literacy.

The field of visual literacy is credited with the development of educational programs that enhance students' abilities to interpret and create visual massages, as well as improvement of reading and writing skills through the use of visual imagery.

Keywords: Visual Literacy, Visual Perception, Visual Education

* Yrd. Doç. Dr. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi. guzeren@hotmail.com
** Yrd. Doç. Dr. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi. Arslan1998@yahoo.de

GİRİŞ

Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişimlerin ortaya çıkardığı iletişim kaynakları, görsel ve işitsel araçlar, uluslararası platformda bilgi aktarımına farklı bir hız ve boyut kazandırmıştır. Özellikle bilişim ve iletişim alanlarında odaklanan teknolojik devrim, toplumsal ve kültürel kimliğimizi yeni baştan gözden geçirmemizi zorunlu hale getirmiştir. Kuşkusuz çağın teknolojik, bilimsel oluşumları ve bununla beraber değişime uğrayan sosyo-ekonomik koşulları yaşamın tüm alanlarına yansımaktadır.

Kitle iletişim araçlarının aralıksız iletiler yaydığı ve teknoloji alanında baş döndürücü gelişmelerin yaşandığı çağımızda, bilişim ve çoklu ortam uygulama ve açılımlarının anlamlandırılması değerlendirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Yaşantımıza sürekli nüfuz eden iletişim teknolojilerinin toplumun geneli tarafından doğru kullanılabilmesi ve algılanabilmesi için bireylerin bilimsel ve teknolojik okuryazar olmalarının yanı sıra görsel okuryazar olmaları da gerekmektedir.

Bugün yaşadığımız toplumda görseller sağanağıyla karşı karşıya bulunmaktayız. Çağın insanı, görsel imgeleri doğru anlamlandırabilme, yorumlayabilme ve görsel çağrışımları çözümleyebilme yeterliğine sahip olmalıdır.

Görsel Okuryazarlık nedir?

Okuryazarlık, toplumun anlamlaştırdığı iletişim simgelerini etkili bir biçimde kullanabilmek konusunda yeterlik kazanabilmektir. (Kellner, 1995:104) Okuryazarlığın tanımı, toplumu oluşturan bireylerin ortak katkıları ile devamlı yenilenmekte ve anlamlandırılmaktadır. (Mc Carthy&Raphael, 1992) Günümüzde okuryazarlık kavramı ise, iletişim teknolojileriyle sıkı bir bağ oluşturmaktadır. 21. Yüzyılda hızla değişim ve gelişim gösteren bilgi kaynakları, yeni okuryazarlık türleri ortaya çıkarmakta ve günümüz bireylerinin daha farklı beceri ve yeterliliklerini gerekli kılmaktadır. (Bleed,2005:2-11) Gün geçtikçe artan okuryazarlık alanlarından (medya okur yazarlığı, bilgisayar okur yazarlığı, teknolojik okuryazarlık, fen okur yazarlığı,vb…) biri olan görsel okuryazarlık, değişen toplumsal, teknolojik ve bilimsel süreçlerin üstesinden gelebilmek için gerekli görülmektedir.

Bu okuryazarlıkların birçoğu bireylerin çevresini kuşatan bilgi ve iletilerin yine bireyler tarafından doğru algılanıp, okunabilmesi ve doğru kullanılabilmesi ile bağlantılıdır. Bu bağlamda günümüz insanının, çoklu okuryazarlığa sahip olması gerekmektedir. Çoklu okuryazarlığın kapsamı içerisinde yer alan; görsel okuryazarlık, tek başına bağımsız bir iletişim biçimi olabildiği gibi, diğer okuryazarlıkların hemen hepsi ile ilişki içerisindedir.

"Görsel Okuryazarlık" olarak Türkçeye kazandırılan terim, İngilizce kaynaklarda "visual literacy" olarak ifade edilmekte ancak bu sadece okumak ve yazmak kavramını ifade etmek yerine bir dilin kendi içindeki ilişkilerini çözümleyebilmek, yorumlayabilmek yeterliliği olarak belirtilmektedir. İlk olarak "Görsel Okuryazarlık" Debes tarafından 1969'da "Visual Literacy" Kongresinde tanımlanmıştır. Debes'e göre *"Görsel Okuryazarlık"; İnsanoğlunun, görerek ve aynı zamanda diğer duyularıyla edindiği deneyimlerle olayları birleştirerek geliştirebileceği bir grup görsel yeterliliğe verilen addır. Bu yeterliliklerin gelişimi, normal bir insanın öğrenimi için temel teşkil etmektedir. Bunlar geliştiğinde bireyin çevresinde karşılaştığı görünen olayları, nesneleri, sembolleri, doğal ya da yapay olayları yorumlayabilen veya farkını ayırabilen görsel okuryazar olması sağlanır. Bu yeteneklerin yaratıcı yönde kullanılması yoluyla birey, diğerleriyle iletişim içerisine girer. Bu yeterliliklerin değerinin bilinmesi yoluyla da birey, çevresindeki görsel şaheserlerden zevk alır ve yorumlayabilir*.(Debes,1969a:14)

Debes'ten sonra bir çok araştırmacı bu kavramla ilgilenmiş, kendi düşünce ve tanımlarını geliştirmişlerdir. Bunlardan Heinich, Molenda ve Russel' e (1982:62) göre *Görsel okuryazarlık, görsel mesajları doğru bir biçimde yorumlamak ve bu tür mesajları oluşturmak için kullanılan öğrenilmiş yetenektir.* Braden ve Hortin' *e* (1982:41*) göre ise: görsel okuryazarlık, düşünme, öğrenme ve imgeler yolu ile kişinin kendini ifade edebilme yeteneğinidir.*

Ausburn *ise* (1978:293*) ;* görsel okuryazarlığı, *bir bireyin, görsel ürünleri anlaması, kullanması ve başkaları ile iletişim kurabilmesini sağlayan bir grup beceri olarak tanımlamaktadır.* Considin'e *(1986:40)* göre *;Görsel okuryazarlık, etkili iletişim kurabilmek amacıyla, farklı görselleri anlayabilmek ve yaratabilmek becerisidir.* Lacy (1987:46) ; Görsel okuryazarlığı, *görsel mesajları tanıma, analiz edebilme, değerlendirebilme ve üretebilme yeterlilikleri olarak tanımlamaktadır.*

Curtis'in görsel okuryazarlık tanımına bakacak olursak, *herhangi bir ortamda görsel bir mesajın, içeriğini anlayabilme ve en az bir görsel disiplin aracılığı ile kendini ifade edebilme becerisidir. Görsel okuryazarlık, görsel metnin üretildiği kültürel bağlamda anlamını ve konunun özünü anlayabilme, sentaks-bileşimsel ve stilistik ilkelerini analiz edebilme, kendi disiplini içerisindeki estetik değerini anlayabilme ve Gestalt yapısını, etkileşimsel niteliğini sezgisel olarak kavrama becerilerini de gerektirir. (1987:3)*

Uluslararası bir örgüt olan International Visual Literacy Association- IVLA[1] (2006) (Gösel Okuryazarlık Derneği) resmi olarak görsel okuryazarlığı aşağıdaki gibi tanımlamıştır; *Görsel Okuryazarlık, bireyin görme esnasında sahip olduğu ve diğer duyusal deneyimleri ile geliştirilen görme yeteneklerinin bir grubudur.*

Bu tanımlardan yola çıkarak, görsel okuryazarlık, görsel ögeleri okuma, anlama yeterliği ve görsel ögelerle düşünebilme ve öğrenme becerisidir denilebilir. Görsel okuryazarlığa ilişkin literatür incelendiğinde; bu iletişim biçiminin kendine ait kodları ve sistematiğinin olduğu, sözlü anlatım biçiminden farklı ve bağımsız bir "dil" olduğu ortadadır. Görsel okuryazarlığın kendine özgü bir dilinin ve işleyişinin olması, bugüne kadar yapılmış tanımların ortak düşüncesini yansıtmaktadır.

Görsel Algı- Görsel Okuma ve Bileşenleri

Görsel okuryazarlığın ilk aşaması "görsel algı" ile başlamaktadır. Algı (perception) bireyin duyu organları aracılığıyla dış dünyadan aldığı izlenimlerin, beyin tarafından düzenlenip kategorize edilerek yorumlanması ve anlamlandırması sürecidir. Sürekli uyarıcılarla karşı karşıya olan birey, bu uyarıları alıp, birbirleriyle ilişkilendirerek tanımlar, sınıflandırır, şekillendirir ve anlamlandırır. Dış dünyadan beyine ulaştırılan ve tek başına bir anlam ifade etmeyen uyarıların yoruma ihtiyaçları vardır. Algılama, algı ve onun yorumunu birlikte içerir.

Algılamada, uyarıların iletilmesi ve değerlendirilmesini kapsayan

1 "International Visual Literacy Association" (IVLA) 1968 yılında New York'da kamu yararına yönelik bir dernek olarak kurulmuştur. Dernek çoklu disiplin yaklaşımı ile görsel iletişimin konularını araştırmak, yayınlamak ve tartışmak amacı ile faaliyet göstermektedir.

iki süreç söz konusudur; Duyuşsal ve Bilişsel süreç. Duyuşsal süreçte; algılama, duyu organlarının duyarlılık derecesi olan duyum eşiği ile sınırlıdır. Duyuların fizyobiyolojik sınırlılıkları yanında çevresel uyarıcıların şiddeti, büyüklüğü, rengi ve aktif yada pasif durumu, konumu ve kendisiyle aynı an ve aynı mekanda bulunan diğer uyarıcılarla ilişkileri gibi nitel ve nicel özellikler de göz önüne alınmalıdır (Erhan,1978:4). Buna bağlı olarak algılamanın sadece duyulara bağlı fizyolojik bir süreçten ibaret olmadığı söylenebilir. Kişinin yaşam deneyimi, içsel durumu, beklentileri, öğrenme düzeyi, eğitim seviyesi bu bağlamda oldukça belirleyicidir. Algının kişiden kişiye, hatta toplumdan topluma değişebildiği söylenebilir. Bireysel farklılıklara, zeka, yetenek ve zihinsel potansiyellerin farklılığına göre de değişebilen algı, özneldir.

İmgelerin süratle akıp geçtiği görsel dünya içinde yaşayan bireyin, evreni algılama sürecine bakıldığında; görmeyle başlayan serüven, günümüzde dış uyarıcılar tarafından şekillendirilmektedir.

Buna bağlı olarak hemen her yerde karşılaştığımız görseller, bireyleri etkilemekte ve hatta yönlendirmektedir. Caddelerde, bilgisayar ekranlarında, medyada, resim ya da fotoğraflarda karşılaştığımız imgelerin doğru algılanması ve yorumlanması bireyin görsel okuryazarlık becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Bir bireyin görsel okuryazarlık becerisine sahip olması için, öncelikle temel görsel yeterlikleri kazanması gerekmektedir. Görsel okumanın gerçekleştirilmesi de, algılama, belleğe kaydetme, göstergeleri doğru yorumlayarak zihinde yeniden oluşturma gibi basamaklardan oluşmaktadır.

Görsel okumada, görme eyleminden sonra, zihinsel ve daha sonra kültürel sürece geçildiği bilinmektedir. İmgenin retinaya düşmesiyle başlayan süreç, imgenin zihinde belirmesi ve anlamlandırılması gibi psikolojik bir etkinlikle devam etmektedir. Ancak birey, daha önce zihninde depolanan, saklanan bilgiye ve kodlara göre imgeye anlam yüklemektedir. Görsel okumanın gerçekleştiği bu esnada, bireyin deposunda sakladığı enformasyonun yansıra, kültürel kodları da önem taşımaktadır.

Her dilin olduğu gibi görsel dilin de şüphesiz kendine özgü sentaksı ve kodları bulunmaktadır. Görsel dili oluşturan bileşenleri ve kodları çözümleyebilmek de ancak görsel okuryazarlık eğitiminin gerçekleştirilmesiyle mümkün olabilecektir.

Görsel Okuryazarlık ve Genel Eğitim Süreci içindeki Yeri

Sözün ve metnin yerini, görüntünün aldığına tanık olduğumuz bu çağda; bilginin, görseller yardımıyla çok daha kısa zamanda ve çok daha kolay iletilebildiğini görmekteyiz. Bugün, kitleler tarafından tüketilen iletilerin çoğunun, medya ve iletişim araçları üzerinden gerçekleştiğini bilmekteyiz. Yoğun olarak görselleştirilmiş ve bize sunulan bilgileri, doğru anlamlandırmak ve değerlendirmek çağımız için kaçınılmaz bir gereksinim olmuştur. Televizyon, bilgisayar, sinema, fotoğraf, grafiksel veriler, reklamlar, gazete, dergiler ve hemen her alanda karşılaştığımız görseller bir mesaj içermektedir.

Görsel ögelerin zihinde ilişkilendirilmesi, şekillendirilmesi için; görsel tasarım ilkelerini oluşturan; çizgi, renk, doku, boyut, form, boşluk, bütünlük, zıtlık, uyum, vurgu, tekrar, denge, egemenlik, ritm gibi kavramların öğrenilmesi zorunludur. Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkması ile hız kazanan enformasyon çağında, web ortamında da görsel tasarım ve görsel öğrenme stratejileri üzerinde yeniden yapılanma arayışları başlamıştır. Özelikle bilgisayarların kullanımı, görsel öğrenme sürecinde ekran tasarımı, görüntünün yapısı, anlamı gibi unsurlar, tasarımcılar ve teknologlar için eğitimsel değişkenler olarak belirlenmiştir.

Toplumun kullandığı ortak değerler, dizgeler ve ortak bilinç yeni bir görsel dil oluşturmuştur. Düşüncelerimizi, inançlarımızı ve neredeyse tüm yaşam tarzımızı görsel kültürün kodlarına göre biçimlendirmekteyiz. Bugün bütün dünyanın kabul ettiği görsel okuryazarlık eğitimi, ülkemizde okulöncesiyle başlayan ve yüksek öğretime kadar devam eden eğitim kurumlarımızın müfredat programlarında yeniden tartışılarak yapılandırılmak zorundadır.

Eğitim sürecinde teknolojik araçların doğru kullanılabilmesi, bilgisayar ve çoklu ortamlardaki yazılımların doğru okunabilmesi, değerlendirilebilmesi ve geliştirilebilmesi için eğitimciler ve öğrenciler görsel okuryazarlık becerilerini geliştirmelidirler.

Değişen ve gelişen dünyada iyi yetişmiş insan gücüne duyulan ihtiyaç nedeniyle, eğitim sisteminin yeniden yapılanması kaçınılmazdır. Bilgiye erişimin bu kadar hızlanması, kolaylaşması ve iletişim olanaklarının çeşitliliği, çağdaş eğitim yaklaşımları için de yeni söylemler

gerektirmektedir. Bilgi ve teknolojinin sürekli çoğaldığı böylesi bir ortamda elbette eğitimcilere çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Gelecek kuşakları şekillendirmek gibi son derece önemli bir görevi yerine getirmekle yükümlü eğitimciler, şüphesiz günün değişen koşullarına göre kendini yenilemeli, değişime ve gelişime açık olmalıdır.

Görsel kültürün egemen olduğu toplumumuzda, teknolojik alandaki gelişmeler, bireyin yeni görsel beceri ve davranışlarla donatılmasını gerektirmekte, mevcut eğitim anlayışına yeni olanaklar sunmaktadır. Toplumun değişimine ve dönüşümüne olanak sağlayan eğitim kurumları, görsel okuryazarlığın yaygınlaştırılması için gerekli sorumluluğu almalıdırlar. Tasarım teknoloğu olan Metros ve Woolsey(2006) görsel okuryazarlık eğitiminin günümüzde artık kurumsal bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedirler. Özellikle yüksek öğretim kurumlarında öğrenci yetiştirirken, çoklu ifade becerilerinin kazandırılması ile başlayan görsel öğrenme sürecinin zorunlu olduğunu vurgulamışlardır. Ron Bleed Visul Literacy in Higher Education (Yüksek Öğrenimde Görsel Okuryazarlık) isimli araştırmasında; 21. Yüzyılda görsel okuryazar olan öğrencilerin şu becerilere sahip olması gerektiğini belirtmiştir;

- *Elektronik medya aracılığı ile üretilmiş ve yayımlanmış görseller hakkında işlevsel bilgiye sahip;*
- *Görsel tararım, görsel teknik ve görsel medyanın temel öğelerini tanıyabilme ve anlayabilme;*
- *Görsellerin algılanmasında etkili olan duygusal, psikolojik, bilişsel faktörlerin farkında olma;*
- *Temsili, açıklayıcı, soyut ve sembolik imgeleri ve resimleri anlayabilme;*
- *Elektronik medya aracılığıyla üretilen resimlerdeki bilgiyi kullanabilme;*
- *Görsel içeriklerin bilinçli, eleştirel izleyicisi ve tüketicisi olma;*
- *Görsel içerik tasarlayabilme, oluşturabilme ve üretebilme;*
- *Etkili görsel iletişim becerilerine sahip olma;*
- *Etkileyici, yenilikçi, görsel düşünebilen ve problem çözebilen bireyler olabilme.*

Görsel ögelerin öğrenmedeki rolüne bakıldığında; çok çeşitli işlevlerinin olduğunu görmekteyiz. Görsellerin temsili işlevinin yanı sıra, açıklayıcı işlevi, bilimsel işlevi ve çok anlamlılık işlevi öğrenme sürecini doğrudan etkileyen ögeler arasındadır. *Duchastel'e göre,(1980) görsel ögeler yedi farklı işlevde kullanılabilir;*

a. ***Tanımlayıcı****: Anlatılmakta olan nesnenin gerçekte nasıl göründüğü ile ilgili bilgi verme amaçlı görse öge.*

b. ***Açıklayıcı****: Basit açıklamanın daha ilerisinde, öğrenen üzerinde bir etki bırakma amacı güden görsel öge*

c. ***Yapılandırıcı****: Bir bütünün parçaları ve ilişkileri üzerine yoğunlaşan görsel öge*

d. ***İşlevsel****: Öğrenenin, bir sürecin yada sistemin nasıl işlediğini anlamasını sağlayan görsel öge*

e. ***Mantıksal- matematiksel*** *: Matematiksel ilişkileri açıklamak için kullanılan şema, diyagram ve çizim gibi nesneler*

f. ***Yönerge****: Belli işlemler dizisini görselleştirmeyi amaçlayan ögeler*

g. ***Veri gösterimi****: Verilerin görsel olarak sergilenmesini sağlayan göstergeler vb. nesneler*

Görsel okuryazarlığın çalışma alanı içerisinde; sadece tasarım ilkeleri ve görsellerin estetik boyutu değil, farklı disiplinlerde yeni işlevler oluşturabilecek görseller tasarlayabilme, görsellerin yapısal çözümlemesini yapabilme gibi konular da ele alınmalıdır.

SONUÇ

Eğitim sistemimizde bilişim teknolojilerinin hızla gelişimi, hem öğretmen hem de öğrencinin sürekli kendini yenilemesini gerektirmektedir. Bilgiye nasıl ulaşacağını, kullanacağını ve depolayacağını bilen, teknolojiyle barışık, çoklu ortamlarda aktif ve katılımcı bireyler olabilmek için, teknoloji okur- yazarlığının yanında görsel yeterliklere sahip olmak da zorunlu hale gelmiştir. Biyoteknoloji, bilişim ve iletişim alanındaki hızlı gelişimler, gerçekliğin, hatta yaşamın ne olduğu konusundaki varsayımlarımızı yeni baştan irdelememizi gerektirmektedir. Görsellerle kuşatılmış yeni oluşumlar, yeni görme biçimleri, yeni diller

oluşturmuş, zamana ve mekana ilişkin yeni algılama düzlemleri şekillendirmiştir. Hiç kuşkusuz görsellerin işlevleri sürekli değiştikçe görsel dil de kendine özgü kodlarıyla değişime uğrayacaktır.

Buna bağlı olarak kapsamı ve niteliği sürekli değişen görsel okuryazarlık, çevremiz tarafından bize iletilen görsel mesajların anlamlarını yorumlama ve değerlendirebilme, görsel tasarım ilke ve kavramlarını uygulayabilme, kullanabilme ve bunu daha etkili bir iletişim için eğitim sürecinde gerçekleştirebilme, bilgisayar ve teknolojik araçları doğru kullanarak görsel mesajlar üretip, sunabilme gibi kazanımlarını beraberinde getirecektir. Problemlere kavramsal açıdan çözümler üretebilmek, medya tarafından bize sunulan görsel enformasyona bilinçle yaklaşabilmek ancak görsel okuryazarlık becerileriyle mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Ausburn, F. B., (1975). A Comparison Of Multiple And Linear Image Presentations Of A Comparative Visual Location Task With Visual And Haptic College Students. [ERİC Document. ED 101727.]

Avgerinou, M., Ericson, J., (1997). A Review of the Concept of Visual Literacy. British Journal of Education Technology 28, No. 4, October 97.

Ballstaedt, St.-P., (2004). Kognition und Wahrnehmung in der Informations- und Wissensgesellschaft. Konsequenzen gesellschaftlicher Veränderungen für die Psyche. In Kübler, H.-D. & Elling, Elmar (Hg.), Die Wissensgesellschaft. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung. Online PDF-Dosyası: http://www.bpb.de/files/HA65KC.pdf

Bamford, A. (2003). The Visual Literacy White Paper. UK: Adobe Systems Incorporated. http://www.adobe.co.uk/**education**/pdf/adobe_visual_literacy paper.pdf (18.12.2008)

Bleed, R., (2005). Visual Literacy in Higher Education. http://www.educause.edu/ (ID: ELIWEB053) (23.06.2008)

Braden, R. A., Hortin, J. A., (1982). Identifying the Theoretical Foundations of Visual Literacy. Journal of Visual/Verbal Languaging, 2, S. 37-42 [ERİC: EJ308706]

Callow, J., (2008). Show Me: Principles for Assessing Students' Visual Literacy. The Reading Teacher, 61(8) 2008 [DOI:10.1598/RT.61.8.3]

Curtis, D., (1987). Introduction to Visual Literacy. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Debes, J., (1969a). The loom of visual literacy: an overview. Audiovisual Instruction 14 (8)

Debes, J., (1969b). Some hows and whys of visual literacy. Educational Screen and Audiovisual Guide 14-15 ve 34

Duchastel, P. C., (1980). Research on Illustrations in Instructional Texts. ERIC Document. ED215324.

Erhan, İ., (1978). Endüstri Tasarımında Kullanıcı Araç İlişkisi Açısından Görsel Bildirişim. İ.D.G.S.A. Yay., İstanbul

Heinich, R., Molenda, M., Russell, J., Smaldino, S., (1996) Instructional media and Technologies for Learning. (5. Ed.) Engelwood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.

Huber, H. D., (2004). Visuelle Performativitaet. İn: Hans Dieter Huber, Bettina Lockemann, Michael Scheibel: Visuelle Netze. Wissenräume in der Kunst. Ostfildern-Ruit: HatjeCantz Verlag 2004, S. 31-38

IVLA- International Visual Literacy Association- What is visual Literacy? http://www.ivla.org (10.12.2008)

Kellner, D., (1998). Multiple Literacies And Critical Pedagogy In A Multicultural Society. Educational Theory, Volume 48 Issue 1, S. 103 – 122. [DOI: 10.1111/j.1741-5446.1998.00103.x]

McCarthy, S.J., & Raphael. T.E. (1992). Alternative research perspectives. J.W. Irwin & M.A. Doyle (Eds.). Reading/Writing Connections. Learning from Research . S. 2- 30 . Newark, NJ: International Reading Association.

Mc Gee, P., Veronica, D., (2007). Wikis and Postcasts and Blogs! Oh My! Whta is a Faculty Member Supposed to Do? EDUCAUSE 9/10 http://www.educause.edu (22.12.2008)

Metros, S. E., (2005). Visualizing Knowledge In New Educational Environments: A course on learning objects. Open Learning. 20/1. [DOI: 10.1080/0268051042000322122]

Metros, S. E., (2008). The Educator's Role in Preparing Visually Literate Learners. Theory into Practice. 47 S. 102-109 [DOI: 10.1080/00405840801992264]

Metros, S., Woolsey, K., (2006). Visual Literacy: An Institutional imperative. EDUCAUSE Review, 41(3), 80–81. http://www.educause.edu (15.12.2008)

Sims, E., O'Leary, R.,Cook, J., & Butland, G. (2002). Visual literacy: What is it and do we need it to use learning technologies effectively? Document from Presentation at 2002 ASCILITE Conference.

Stokes, S., (2002). Visual Literacy in Teaching and Learning: A Literature Perspective Electronic Journal for the Integration of Technology in Education. Vol.1, No.1, S. 10-19